

Bulletin Mazal Tov and Aufruf for Same-Sex Marriages

Rabbi Nissan Antine and Rabbi Steven Exler
YCT Kollel (2024)

שאלה - האם יש איסור לברך ברכת מזל טוב בהכרזות ובהבולטות של הבית כנסת בשביל זוג של שני אנשים או שתי נשים?

תשובה - ראשית כל, צריך להגדיר את האיסורים של משכב זכר ונשים מסוללות. ידוע שיש איסור בהמעשה ביאה עצמה. האיסור במשכב זכר הוא מדאורייתא. ויש מח' ראשונים אם נשים מסוללות איסור דאורייתא או איסור דרבנן או אם הוא איסור בכלל או רק פריצותא בעלמא. הרמב"ם באיסורי ביאה כא:ח והרבה ראשונים סוברים שנשים מסוללות איסור דאורייתא ממעשה ארץ מצרים. אולם הטור והרבה ראשונים פוסקים כפשטות הגמ' ביבמות ע"ז דמסיק שנשים מסוללות אינו אלא פריצותא בעלמא. ועוד יש להעיר שיש דיון בפוסקים אם הלאו דלא תקרבו - לשיטת הרמב"ם שקיים לאו מדאורייתא על קריבה לעריות - קאי גם על איסור משכב זכר. וכמו"כ יש לדון אם האיסורי דרבנן בתחום של עריות בכלל שייכים גם ובאותה מידה לאיסור של משכב זכר אם לאו. רואין שיש איסורים (או דאורייתא או דרבנן) על עצם המעשה ביאה והקירבות. אבל השאלה היא אם יש איסור נוסף על המעשה חיתון. זאת אומרת, אם שני אנשים או שתי נשים, עומדים/ות תחת ה"חופה" ועושין איזה "טקס נישואין" - האם עוברין על איזה איסור על עצם מעשה החיתון?

וחשוב מאד לבאר אם יש איסור נפרד במעשה חיתון כי אם יש איסור נפרד על החיתון אז קשה להתיר ה"מזל טוב" בה"בולטות". כי המזל טוב על חיתון שהוא כנגד הלכה הוא כעין סיוע לדבר עבירה. אבל אם אין איסור נפרד בהחיתון, אפשר לומר שאין איסור מפורש בהמזל טוב.

ועיין בספרא סוף פרשת אחרי מות - "כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו", יכול לא יבנו בנינים ולא יטעו נטיעות כמותם? תלמוד לומר "ובחוקותיהם לא תלכו" - לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם. ומה היו עושים? האיש נושא לאיש והאשה לאשה. האיש נושא אשה ובתה, והאשה נישאת לשנים. לכך נאמר "ובחוקותיהם לא תלכו".

ועיין בחדושים על התורה להרב יוסף ענגל (פרשת אחרי מות) שלמד מפשטות לשון הספרא שיש איסור בעצם החיתון בין איש לאיש ובין אשה לאשה ממעשה ארץ מצרים לא תעשו. הוא טען ש"באשה ובתה, ואשת איש, ומשכב זכר... מלבד איסור הערוה יש בה עוד איסור חוקות הגוים... ואולם מפאת בחוקותיהם נראה דרך בנושא לשניהם הוא דיש לאו זה משא"כ מפאת הערוה, הביאה לבד אסורה אפילו אינו נושאה". ואפילו שיכול לפקפק מה בדיוק כוונתו "מפאת בחוקותיהם... רק בנושא לשניהם" האם כוונתו שיש איסור נפרד על החיתון בלי ביאה או לא, אבל יותר סביר לומר שלפי ר' יוסף ענגל יש איסור נפרד במעשה חיתון. אבל חשוב להדגיש, שלא מצאנו שום ראשון או אחרון (לבד מר' יוסף ענגל) שכתב בפירוש שיש איסור נפרד על מעשה חיתון.

ובמחילת כבוד תורתו, לפענ"ד המהלך של ר' יוסף ענגל כנגד הראשונים. הגם שבהשקפה ראשונה נראה שהרמב"ם בהלכות איסורי ביאה כא:ח פסק שיש איסור נפרד בעצם מעשה החיתון. כשהוא מדבר על ענין של נשים מסוללות - הוא הסביר שנשים מסוללות הוא איסור דאורייתא ממעשה מצרים. ובין הדברים הוא ציטט לשון הספרא של איש נושא איש ואשה נישאת לאשה. והרבה מרבתינו הראשונים (טור, סמ"ג, ספר החנוך) הולכים בעקבותיו ומביאים דברי הספרא שאיש נושא איש ואשה נשאת לאשה אסור ממעשה מצרים. ולכן יש סוברים שלהלכה - יש איסור נפרד של חיתון איש ואיש ואשה אפילו אם הם מונעים עצמם ממעשה ביאה.

אבל כשנעיין היטב בדברי הרמב"ם בספר המצות, נראין הבנה לגמרי אחרת בשיטת הרמב"ם (וכל הראשונים שהולכים בעקבותיו).

הרמב"ם בספר המצות (לא תעשה שנג) עוסק בדיון קריבה לעריות. ובסוף דבריו הוא הסביר הטעם שהוא לא מנה הלאוין של כמעשה מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו (והאיסורים של נישואין בין איש לאיש ואשה לאשה) במנין המצות שלו. במילים של הרמב"ם - "כי אלו הלאוין שהם כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם

אזהרה מבעילת כל העריות בכלל". ויש כלל להרמב"ם במנין המצות שלו, שאין מונין לאו שבכללות. וגם אין לוקין עליהם. חזין שאיסור מעשה מצרים לא תעשו הוא לאו שבכללות דקאי על כל מעשה ביאה של כל ערוה וערוה. וגם מעשה של נשים מסוללות נכלל בלאו של כמעשה מצרים לא תעשו אע"פ שאינו מעשה ביאה. ולכן, לפי הרמב"ם בספר המצות - כמעשה ארץ מצרים אין איסור נפרד על עצם החיתון אלא לאו שבכללות על כל מעשה ביאה ונשים מסוללות. וגם כשנעין בלשוננו בהלכות איסורי ביאה רואין שאין איסור נפרד של חיתון. שהרמב"ם פסק "שאע"פ שמעשה זה איסור אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל". זאת אומרת שהגם שנשים מסוללות הוא איסור דאורייתא אבל אין לוקין עליה שהוא לאו שבכללות. רואין שהאיסור של כמעשה ארץ מצרים אינו איסור נפרד של חיתון איש לאיש ואישה לאישה אלא לאו שבכללות על המעשה ביאה והקירבות של כל ערוה וערוה.

ורוב הראשונים הביא כמעט ציטוט מלא מהרמב"ם - קצתם (הסמ"ג לא תעשה קכו, טור אבן העזר כ, אורחות חיים הלכות ביאות אסורות, וספר חרדים לב:כג) כלשונו באיסורי ביאה וקצתם כלשונו בספר המצות (ספר החנוך מצוה קפח).

לפני שנסיים הדיון על המעשה חיתון ואם יש לה איסור נפרד, ראוי להסביר שיטת היראים (בסימן שיג). בעל היראים עוסק בהלאוין של בחקותיהם לא תלכו, ודרכי אמורי, ומעשה ארץ מצרים וכנען. בסוף דבריו הוא הביא לשון הספרא - "מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה נשאת לשנים ואיש נושא אשה ובתה לכך נאמר ובחקותיהם לא תלכו". ולכן היה נראה לפום ריהטא שהוא סובר שיש איסור נפרד במעשה חיתון שהרי הוא מביא לשון הספרא בלי הוספת בירור דהאיסור של איש נושא איש ואשה נשאת אשה קאי על הביאה או על הנשים מסוללות.

אבל כשנדקדק בדבריו נראה שאדרבא, מכאן ראה שגם היראים - שמצטט את הסיפרא ומתייחס אליו בדרך עצמאית ולא בעקבות הרמב"ם - סובר שכל כולו של הספרא הוא לאסור את מעשה הביאה ולא את החיתון. שהרי, הוא הביא את הספרא דווקא להוכיח שהאיסור בחקותיהם כולל גם דברים שאסורים כבר, ואוסר אותם כדי לעבור עליו בשני לאוין, וגם דברים שהיו מותרין לולא האיסור של בחקותיהם. וכך הוא כותב:

ואף על גב דמפרשי בתורת כהנים על עבירות, לאו לאפוקי חוקות שאינם עבירות. דהא תניא טובא חוקות שאינן עבירות כדתניא [ב"ק פ"ג א'] המספר קומי הר"ז מדרכי האמורי וכו' וכי"ב.

פירוש דבריו: שהאיסור בחקותיהם כולל דברים שהיו מותרים לולא הלאו, כגון מספר קומי. ואז הוא ממשיך:

אלא להעביר על חוקות שניהן עבירות ב' לאוין לאו דעבירה ולא דבחוקותיהם לא תלכו

פירוש דבריו: שהסיבה שהסיפרא כולל בתוך הלאו של בחקותיהם דברים שהם כבר עבירות היא לא לצמצם את האיסור לסוג הזה, אלא להרחיב אותו וליישם אותו גם על דברים שהם כבר אסורים, וכדי לעבור עליו בשני לאוין. ואז, אחרי שהוא כבר הוכיח שהאיסור בחקותיהם חל על דברים, כמו מספר קומי, שבלעדיו היו מותרים, הוא מצטט את הספרא להוכיח שהאיסור כולל גם דברים שאסורים כבר, וכך הוא ממשיך:

והכי מתנין בספרי כמעשה ארץ מצרים... מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה נשאת לשנים ואיש נושא אשה ובתה לכך נאמר ובחקותיהם לא תלכו:

ברור, אם כן, מתוך דבריו, ש"איש נושא את איש", לפי הבנת היראים, מדובר במעשה ביאה, שהוא כבר נאסר, וכדי לעבור עליו בשני לאוין, ושאינן כאן איסור חדש על חיתון כלל וכלל.

הבנה זו ביראים, שהיא בלי שום ספק ההבנה הנכונה, שמענו מרבינו ומורינו הרב דב לינדר.

אחרי שבררנו שאין איסור בפני עצמו של "איש נושא איש" או "אשה נושאת אשה" אלא שזה איסור על עצם מעשה הביאה שהתורה אוסרת כדכתבנו לעיל, נשאר בפנינו לחקור אם יש עדיין איסור מטעם מחזיקין ידי עוברי עבירה. הלא להגיד "מזל טוב" על הנישואין, אפילו שהנישואין עצמו אינו אסור, הוא חיזוק לעוברי עבירה באופן כמעט ישיר? הלא החיים הזוגיים של בני הזוג שיתחתנו ויבואו הביתה לחיים המשותפים שלהם הוא חיים הכרוכים במעשי עבירה? אם כן, איך נוכל להחזיק ידיהם בדברי חיזוק של "מזל טוב"?

ראשית, אפילו אם נניח שיש מעשי איסור שבוודאי יבואו אחרי הנישואין, האם הקשר מספיק ישיר לאסור את ה"מזל טוב" כבעייה של מחזיקין ידי עוברי עבירה? למסקנה ע"פ הסוגיא בירושלמי שביעית ד/ג וגיטין סב. בעניין מחזיקין ידי עוברי עבירה בשביעית, המ"א (או"ח שמז/ד) כותב, וז"ל, דרך ארץ לומר לאדם שעוסק במלאכה "תצלח מלאכתך", ואפילו לעכו"ם, אבל מי שעוסק במלאכת איסור אסור לומר לו כך עכ"ל. מכאן רואים שאין איסור לברך אנשים בעבודתם, למרות שהם עושים עבירות בזמנים אחרים, כל עוד שלא מברכים אותם בשעת עיסוקם במלאכת איסור. אשר אם כן, אין איסור בנידון דידן להגיד "מזל טוב", סוג של "ברכה", לשני גברים או נשים על נישואיהם, מאחר שזה לא עצם מעשה האיסור ולא אסור מעצמו כלל וכלל.

אולי יש לחלק ולומר שבמקרה של הסוגיא בשביעית יש להתיר ברכה לאנשים שעוברים עבירה מסוימת שלא בשעת עיסוקם במלאכה משום שאין שום קשר מהותי בין הברכה לעבירה, אבל בנ"ד אפילו שהנישואין לא שעת המעשה של מעשה העבירה, הוא נחשב כמין של מכשיר-הכשר או היכי תימצא לעבירות שלאח"כ. אבל י"ל שזה לא כן ע"פ מה שהתיר הגרמ"פ באג"מ אה"ע ד/פז במצב של רב ששואל לגבי סידור קידושין לזוג שיודע הרב שלא ישמרו הלכות נידה. התם נמי הקידושין לכאורה לא מעשה איסור בכלל אבל מה שיבוא אח"כ הויין איסורים חמורים. שם, ובדברות משה יבמות דף פא, הגרמ"פ חושש לדעה בתוס' יבמות דף י ע"א שמקשר בין הקידושין לבין מעשה האיסור, כלומר הביאה, שיבוא אח"כ, וכדכתב שם וז"ל, דהקידושין הוא התקרבות לביאה עכ"ל, ונוטה להחמיר ע"פ דעה זו, אבל בסוף מסיק כדעה השניה שבתוס' שיש אכן הבדל בין הקידושין לבין הביאה, ומוסיף סניפים להקל ע"פ שו"ת משיב דבר ח"ב סימן לב שמיקל בנידון של שדכן לזוג שלא ישמרו הלכות נידה וזה פרנסתו, וגם ע"פ הש"ך ביו"ד סימן קנ"א סק"ו שאין איסור אפילו דרבנן של מסייע למומר, שלפי הדגול מרבבה הכוונה הוא למי שיעבור במזיד על איזה עבירה. ע"פ דברים אלה הוא מסיק להתיר וגם מעיר שכך נוהגין הרבנים ברוב ערי אמריקה, וכן מעשים בכל יום בימינו בארה"ב ובפרט בא"י שהרבנים מסדרים קידושין לכל זוג למרות שרוב רובם לא ישמרו הלכות נידה. דברי הגרמ"פ מאד נוגעים לנידון דידן, אשר בו אכן יכול להיות קשר בין הנישואין לבין הביאה האסורה. אם הגרמ"פ מתיר להיות מסדר קידושין נראה ברור שמותר להגיד מזל טוב. ועוד, שהרי בניגוד למקרה של האג"מ ששם מעשה הביאה בודאי יבוא, בנידון דידן אנן סהדי שגברים שומרי תו"מ אולי לא יעברו על האיסור דאורייתא של משכב זכור כלל וכלל. ועוד, שאם יעשו את זה, הרי יחשבו כמזידים שאין כח בידינו להפרישם מאיסור זו (וחשוב לציין ג"כ שיש הרבה

שטוענים שיש להחשיבם לאנוסין בעניין זה), ולכן לא שייך לפ"ע או מסייע כדכתב הש"ך הנ"ל. אכן אפשר לטעון שיש לחלק בין מקרה של הגרמ"פ אצל זוג שלא ישמרו הלכות נידה לבין נ"ד שהרי בזוג של איש ואשה יש אפשרות בתוך חיי הזוג שלהם לשמור הלכות נידה, אבל בחיי הזוג של שני גברים או שני נשים כמעט ואין דרך לחיי משפחה בלי שום איסור. אבל הרי הגרמ"פ דן לא רק בזוג שלא ישמרו הלכות נידה אלא גם באשה שאינה ראויה ליטהר לבעלה ולא מחלק ביניהם.

ונוסיף ונבאר שדברי הגרמ"פ בדברות משה יבמות דף פא אפילו יותר חזקים ששם הוא מסביר שאין לקשר בין נישואין לבין מעשה הביאה שיבוא אח"כ שהרי הביאה יכולה לבוא גם בלא הנישואין ואסורה גם בלא הנישואין וגם שאם רב שומר תו"מ לא יסדר קידושין אז בני הזוג עלולים ללכת אצל אחרים שלא שומרי תו"מ כדין וכך יתרחקו יותר משמירת המצוות בגדול ומסיק שם שלכן אין לפ"ע וגם לא האיסור דרבנן דסיוע. דבריו מאד נוגעים לנ"ד שהרי גם כאן האיסור עלול לקרות גם בלי הנישואין והסירוב להיות חלק מחיי הזוג בהכרה של "מזל טוב" עלול לגרום לריחוק מתורה ומצוות ועיין שם.

אם אין איסור ברור, עדיין אנחנו צריכים לדון בשאלה של מה היחס הרצוי לבני זוג הזה. אולי זה העיקר לדינא, שצריכים לחשוב בנ"ד על החסרונות נגד היתרונות של החיזוק לבני הזוג הזה - למענם ולמען הקהל. שאלות כאלה נדונו על ידי הפוסקים ביחס לנתינת כיבודים לעובדי עבירה כמחללי שבת בפרהסיא וערלים. בשו"ת שרידי אש חלק א סימן יא דן הרי"י ווינברג בשאלת עליה לתורה לערל ולמחלל שבת בפרהסיא. אחרי שהוא מוכיח שאין איסור מעצמו, הוא דן בשאלת "למיגדר מילתא", כלומר האם לאסור כיבוד לאנשים האלה כדי להראות לקהל שדבר זה לא טוב ולא רצוי וכדי לשים גבול להורות מעשים אלה הם מעשים שהם מחוץ לקהל. חשוב לציין דבריו שהם מאד חשובים ושייכים, וז"ל, הדבר מסור לרבנים העומדים על משמרת התורה, אם יודעים שעל ידי מניעת כבוד זה לאב ולבן יחזירו למוטב אז ירחיקו אותם מעלי' לתורה, ואם חלילה יגרמו בזה שיפרשו א"ע לגמרי מן הציבור, יקרבו אותם מכיון שעפ"י דין מותר עכ"ל. דברים אלה מאד נוגעים לנידון דידן. מה אנחנו רואים בקהילותינו ביחס לזוגות של גברים או של נשים, וביחס למתבגרים בעלי נטייה חד-מינית שחושבים על העתיד שלהם בעולם של תורה ושמירת מצוות? לענ"ד, ולפי מה שענינו רואות ואזנינו שומעות בדור הזה בקהילות שלנו, אם מכבדים אותם, מתייחסים אליהם כאל שאר חברי הקהילה, ותומכים במציאת בן-זוג ובניית חיים של משפחה והשתתפות בקהילה, זה יחזק את הקשר שלהם לתורה ומצוות, ואם לא נכבד אותם ולא נכיר את הרצון שלהם להיות חלק מהקהילה כמו שהם, זה כן עלול לגרש אותם מהקהילה ומעולם של שמירת תורה ומצוות בכלל.

נותר לנו שאלת המסר כלפי חוץ של "מזל טוב" זה. מה יבין הקהל הרואה מזל טוב לזוג גברים או נשים באותו לשון וסגנון של מזל טוב לזוג של איש ואשה שיתחתן בחופה וקידושין כדת משה וישראל ושפרוס לפנייהם דרך של חיי משפחה עם שמירת כל הלכות משפחה? האם הקהל יחשוב בטעות שדברי ברכה הפומביים האלה מהווים היתר או הסכמה לכל חיי הזוג של שני גברים או שני נשים? רב משה פינשטיין דן בשאלה כזו בשו"ת

אג"מ אה"ע ח"ג יח אודות השאלה אם מותר לכלה לתת טבעת לחתן מתחת לחופה. אחרי שהוא מסיק שאין איסור מעצמו, הוא מעלה בעיות אחרות אשר אחד מהם הוא החשש שמא אנשים יטעו ויחשבו שמסירת טבעת מהכלה להחתן יכולה לפעול הקידושין, ולגרום טעות בהבנה כזו הוא קורא "ענין איסור". אבל עיין שם היטב ותראה שהחשש שלו שם הוא שמסירת טבעת מהכלה להחתן ברגע הקידושין יגרום לטעות בהבנת מעשה הקידושין שקורה בפנינו ברגע זה. אין להסיק משם שיש לחשוש שאנשים יטעו מ"מזל טוב" על נישואין לחשוב שפעולות אחרות, בחיי המשפחה, הם עצמם מותרים. לעניות דעתנו, אין סכנה שהקהל יטעה לחשוב שמה שהתורה אוסרת בין שני גברים או מה שההלכה אוסרת בין שני נשים, אכן מותר, אם יראו מזל טוב בעלון שבת של בית הכנסת או ישמעו את המזל טוב מהבימה בסוף התפילה. הקהל שומע את האיסור המפורש נקרא בתורה פעמיים בשנה ואף אחד לא סותר את זה, וגם יודעים שהמזל טוב לא מתייחס למה שקורה בחדר שינה של בני הזוג. והרי זה ברור גם ממה שדן הגרמ"פ בתשובה הנ"ל לענין מסדר קידושין לגבר ואשה שלא ישמרו הלכות נידה, ששם הגרמ"פ מעיר שמה שתוס' בדעה הראשונה אומרים שאיכא איסור דרבנן בקידושין כשאיכא חייבי לאוין בבעילה הוא מטעם החשש שההתקרבות יביא לידי ביאה ולא בגלל שבני הזוג יטעו לומר שכשם שהקידושין מותר כן הביאה מותר, וז"ל, לא שייך לחוש שיטעו בדבר המפורש בקרא עכ"ל. וכן הדבר בנ"ד שאין לחשוש שבדברי ה"מזל טוב" יטעו לומר שהביאה היא מותרת. ואכן מוטל על כל רב לחנך את הקהילה שלא יטעו בהלכה, וכל אחד לפי דרכו.

חשוב לציין שאין לדמות נידון דידן למצב של נישואין מעורבים, שהרי יש הבדל עקרוני ששונה לחלוטין. בעוד שהיהודי או יהודיה שבוחר להתחתן אם אינו יהודי בוחר לסטות מדרך של המשך ושושלת של עם ישראל וחיזוק בניית בתים נאמנים של יהודים, הזוג של שני גברים או שני נשים, למרות האיסורים שעלולים לבוא בתוך חיי המשפחה שלהם, בוחרים לבנות בית יהודי. על בסיס זה אנו מחזקים אותם, שהרי הם בוחרים באחד הדרכים הכי טובים שיש להם, לעומת אלה שאנו לא יכולים לחזק - אלה שבונים בית מעורבת (על אף שרוצים גם לקרב אותם). על זה אנחנו צריכים לשלוח מסר לקהילה שזאת בחירה ודרך שאנחנו מתנגדים לה.